

© 2005 П. Ф. Йолон

Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України

ПОПОВИЧУ МИРОСЛАВУ ВОЛОДИМИРОВИЧУ – 75 РОКІВ. ВІХИ НАУКОВОЇ БІОГРАФІЇ

Мирослав Володимирович Попович, сімдесятип'ятиріччя від дня народження якого відзначає філософська громадськість країни, належить до тієї когорті вчених соціогуманітарного профілю, яким випала непростя і,

разом з тим, щаслива доля жити й працювати в історичну епоху крутих поворотів в розвитку українського суспільства. За останні п'ятдесят років наша країна пережила ряд переломних періодів, коли докорінно змінювалися головні характеристики суспільного буття і національної свідомості, а разом з ними – буття і свідомість особи. Вони набували нових рис, коли, внаслідок краху одноосібної тиранії, з'явилися перші віддушини, що вселяли манливі надії на вільний соціальний, національний, культурний і духовний розвиток. Не встигши набрати повної сили та незворотного суспільного надбання, п'янкий дух свободи був нещадно придушений. Країна знов поринула в густі сутінки економічної, політичної і культурної стагнації, духовного і морального деградування. На щастя, для всього існує своя межа. Багаторічний процес повсюдного занепаду знайшов своє логічне завершення в так званій перебудові та закономірному крахові “суспільства розвинутого соціалізму”, “нової історичної спільності – великого радянського народу”, штучно збитої “світової соціалістичної системи”. Для України відкрилася епоха стрімких перемін і нового відліку часу – епоха утвердження незалежності, демократичного розвитку, докорінної трансформації усіх сфер суспільного буття, національного і культурного відродження. Процеси відбувалися і відбуваються складно, суперечливо, з відкочуваннями назад. Кожний крок уперед дається з великими труднощами і напруженням сил. Тягар минулих парадигм все ще помітно сковує

суспільну свідомість і психологію народу. Країна продовжує пошук свого історичного шляху.

Відстежуючи творчий шлях і кар'єрні стежки Мирослава Поповича, в черговий раз переконуєшся в справедливості слів Гегеля, який афористично визначив філософію як епоху, схоплену думкою. В наукових працях М. Поповича, в їх змістові й тематичній та ідейній спрямованості як в краплі води віддзеркалюються всі особливості нашої новітньої історії, котрі, як віхи, позначають пройдені нелегкі дороги. Трансформуючись у різнопланові виміри особистості, вони стають разом з тим примітними віхами її творчості, духовного зростання і суспільно значущої діяльності. Саме тому наукова біографія М. Поповича являє собою яскравий приклад органічного поєднання визначних творчих досягнень і високої громадсько-політичної активності.

М. В. Попович народився 12 квітня 1930 року в м. Житомирі. Батьки були учителями-філологами і з 1930 року працювали в школі № 1 м. Ізяслава на Хмельниччині. В цій же школі розпочав навчання і Мирослав. Але вибухнула війна, яка стала народною, вітчизняною. Батько пішов на фронт і загинув у бою з фашистами, захищаючи столицю України. Мати з двома малими дітьми вимушено залишалася в окупованому місті. Мирославу випало зазнати всіх жахів панування фашистського режиму на рідній землі: повсюдні каральні дії, арешти і розстріли. Мати-підпільниця, постійний страх за її долю, страх за себе і молодшого брата, дошкільний голод, нетоплене помешкання... По війні сім'я переїхала до м. Народичі, що на Житомирщині, де мешкав його дід. Тут він закінчив середню школу і в 1948 році поступив на відділення логіки філософського факультету нині Київського Національного університету імені Т. Г. Шевченка.

Вибір спеціальності, яка визначила смисл усього життя, не був випадковим. Виростаючи в інтелігентній родині, де панував високий інтелектуальний дух, Мирослав з дитячих років

долучився до серйозної літератури і виробив у собі смак до розмірковувань, глибоку жагу до знань, “черв’ячок” допитливості до всього незвіданого та тасмничого. Реалії воєнних і повоєнних років породили нестримне бажання збагнути суть навколишнього світу, зрозуміти причинно-наслідковий ланцюг пережитих подій, з’ясувати хоча б для себе смисл людського життя. Таким устремлінням найповніше відповідала філософія і логіка.

Здобувши в 1953 році університетську логіко-філософську освіту і отримавши диплом з відзнакою, М. Попович направляє на роботу до середньої школи села Золотий Потік, що на Тернопільщині, викладати історію. Драма пояснювалася дуже просто: на той час професіональні філософи не були затребувані. В середніх школах філософія, зрозуміло, не викладалася, а у вищих навчальних закладах до викладання філософії допускалися тільки ідеологічно “загартовані” люди – здебільшого демобілізовані політпрацівники, випускники партійних шкіл і, що найкраще, уцілілі вихідці із лав червоної професури. Мирослав Володимирович працює директором школи, докладаючи неймовірних зусиль для забезпечення нормального педагогічного процесу в складних господарських умовах, при відчутній нестачі вчительських кадрів, обмеженій навчально-методичній базі. Але ніщо не минає даремно. Роки, віддані школі і дітям, збагатили його духовно, цінним практичним педагогічним і організаційним досвідом, котрий багаторазово прислуговувалися йому в подальшому житті і праці.

Пропрацювавши три роки директором школи, М. Попович в 1956 році вступає до аспірантури Інституту філософії НАН України і відтоді все життя залишається його працівником. Після аспірантури він працює молодшим науковим співробітником, вченим секретарем Інституту, старшим науковим співробітником, завідувачем відділу логіки і методології науки, а з грудня 2001 року – директором Інституту. Тут він здобув свої наукові ступені, вчені звання (професорське й академічні), створив солідний науковий доробок, який приніс йому світове визнання, заслужив високих державних відзнак і авторитетних наукових премій.

Ще працюючи сільським вчителем і віддаючи вихованню дітей, Мирослав Володимирович серйозно зацікавлюється сучасною зарубіжною філософією, що було в тих умовах цілком закономірно. Вільно володіючи іноземними мовами, що на той час було неабиякою

рідкістю, він читає багато книжок французькою мовою, знайомлячись з немарксистськими філософськими течіями й поглядами західних мислителів. Навчаючись в аспірантурі, він почав спеціалізуватися в філософській галузі, яка тоді називалася “критикою сучасної буржуазної філософії”. Вибір такого профілю філософських досліджень був на той час цілком виправданим. І не тільки тому, що цього вимагала панівна ідеологія і політична система. Суть справи полягала в тому, що вщент задогматизована і наскрізь заідеологізована офіційна філософія, яка була штучно втиснута в прокрустове ложе марксизму-ленінізму і оголошена єдино науковою, вкрай звузила проблемне поле філософських досліджень і не залишала жодної шпарини для свободи творчості. Для допитливого розуму вона не могла стати відправною базою філософської рефлексії. Більш адекватну постановку проблем, що стимулювали філософське мислення, можна було віднайти в лоні зарубіжної філософії, котра іменувалася не інакше, як буржуазною. Крім того, долучитися до обговорення проблем, що піднімалися західними мислителями і ввести в науковий обіг здобутки світової філософії було можливо за тих умов лише у формі критики. Виробилося навіть специфічне філософське ноу-хау, що характеризувало “пошукову методу” тогочасної радянської філософії. Її можна сформулювати так: буржуазний філософ говорить те-то і обґрунтовує так-то, але це все неправильно. Тому багато українських і російських філософів радянських часів, котрі здобули ім'я в науці, починали саме з критики сучасної буржуазної філософії.

“Критичний” період Мирослава Поповича, котрий був періодом становлення його як вченого, початком його наукової кар’єри, періодом пошуку свого місця в філософії, припадає на 1957-1964 рр. У ці роки він пише і публікує чимало великих і малих праць, присвячених критичному аналізу деяких філософських концепцій, що користувалися помітним впливом на Заході. Серед них два монографічні дослідження: “Похід проти розуму” (1960) та “Проти сучасних критиків марксистського матеріалізму” (1964). Перша із цих книг була підготовлена на основі кандидатської дисертації, захищеної в 1960 році. Вона була присвячена критичному розглядові відомих концепцій французького ірраціоналізму, зокрема Анрі Бергсона, Ле Руа, Жана-Поля Сартра, Альбера Камю, Габрієля Марселя, Жака Марітена,

Тейяра де Шардена, Моріса Мерло-Понті та ін. Сам автор називає ці праці, з сучасного погляду, незрілими. Але це справедливо лише частково. Вони є незрілими не більше, ніж початкові публікації будь-кого з авторів і на будь-яку тему. Крім того, відповідно до згаданої вище методи, автор автентично висвітлює зміст концепцій і поглядів великого кола персоналій, розкриває її зв'язок з соціальними реаліями і з філософською традицією, знайомить широку творчу громадськість з справжнім станом філософської думки за кордоном, звичайно, вказуючи на їх невідповідність марксистсько-ленінській ідеології. Як для початківця це вже зовсім немало. Характерним прикладом того, як застосовувалася згадана метода, може служити виклад в книзі поглядів правих соціалістів: “Праві соціалісти не раз заявляли, ніби соціалізм сумісний як з матеріалізмом, так і з релігією. Відстоюючи думку про неможливість існування “чистої” соціалістичної ідеології, лідери правих соціалістів твердять, що єдиною вимогою до соціаліста є не засліплювати себе догматичною вірою, завжди апелювати до розуму”. Автор, звісно, як і годилося, називав цю позицію переспівом ревізійоністських концепцій ірраціоналізму, однак допитливий читач мав змогу сам усе порівняти і зробити свій висновок.

Працюючи над осмисленням ідей, що їх висувала світова філософія, М. Попович починає все більше і більше зосереджувати свій пізнавальний інтерес на актуальних проблемах логіки, методології та філософії науки, що поставали у зв'язку з бурхливим розвитком математики і природознавства середини і другої половини ХХ ст. Цьому, безсумнівно, сприяла і так звана хрущовська відлига, яка помітно послабила ідеологічні зашморги. Для М. Поповича починається період наукової зрілості, коли він позиціонує себе самодостатнім дослідником, який здатен творчо аналізувати реалії, що складаються в науковому пізнанні і в практиці, вбачати в них, висувати і вирішувати актуальні філософські проблеми.

Велику роль в реалізації творчого потенціалу Мирослава Поповича відіграв прихід у 1962 році до Інституту в якості директора видатного філософа П. В. Копніна як одного з ініціаторів наукового напрямку, орієнтованого на ліберальну раціоналістичну традицію. В Інституті філософії утворилася група науковців, що зосередилася на розробці проблем логіки наукового пізнання. Першим резонансним під-

сумком цієї роботи стало видання колективної праці “Логіка наукового дослідження” (1965), одним із відповідальних редакторів і керівників авторського колективу якої був М. Попович. Праця відзначалася тим, що в ній засобами формального і концептуального аналізу досягається реконструкція наукового дослідження як логічно послідовного процесу, простежується рух пізнавального процесу від генезису проблеми і формування емпіричної бази через різні ступені абстракції до вищих рівнів синтезу та структуризації знання – наукової теорії, системи наукових теорій, наукової картини світу. При цьому продуктивно використовувався методологічний потенціал діалектики, однак не примітивізованої і вульгаризованої, а діалектики, виробленої і презентованої представниками класичної німецької філософії, зокрема, І. Кантом, Г.-Ф.-В. Гегелем, а також раніше замовчуваними працями К. Маркса, насамперед, ранніми. В цій книзі М. Попович торкається малодослідженої на той час проблеми становлення, функціонування та розвитку наукових теорій. Він глибоко досліджує сутнісні характеристики теорій, такі, як формальна правильність, досвідна перевіряльність та змістовна істинність, границі розвитку наукових теорій, форми їх прояву та способи визначення. Незабаром він видає окрему працю “Про філософський аналіз мови науки” (1966) і на її основі в 1967 році захищає докторську дисертацію. Спираючись на логічний доробок представників Віденського гуртка, роботи Г. Фреге та Б. Рассела, М. Попович поглиблює поняття мови науки і адекватніше пристосовує його до відображення процесів математизації та кібернетизації природознавства, все ширшого використання математичних і логічних формалізмів в науковому пізнанні загалом. Для з'ясування природи логічних труднощів, що виникали в математиці та природознавстві, він застосовує синтаксичний підхід (в логічному розумінні слова) і розглядає методи, які можна використати для усунення цих труднощів.

Доробок українських філософів стає помітним не тільки в Радянському Союзі, а й за його межами. В середині 60-х років з'являється бренд “Київська філософська школа”. Принагідно зазначимо, що його виникнення ні тоді, ні пізніше не пов'язувалося з успіхами якогось одного, окремого філософського напрямку в якійсь конкретній установі, як дехто схильний вважати. Його поява символізувала, що на філософській карті Радянського Союзу виник ще один центр,

де пробивається творча, жива думка. Терміном “Київська школа філософів” виокремлювалися і підсумовувалися наукові досягнення, окрім згаданого, і в деяких інших філософських напрямках досліджень, зокрема, в розробці філософських питань природознавства, історії української філософії та національної культури, перші результати в галузі конкретної соціології тощо. Однак, визначальна роль в започаткуванні цього явища, поза всяким сумнівом, пов’язана з іменами П. В. Копніна та М. В. Поповича.

Проблеми логіки наукового пізнання, методології та філософії науки знаходяться в центрі дослідницьких інтересів М. Поповича протягом багатьох років. За цей період він сам, а також разом з науковцями Інституту, виношує і реалізовує ряд наукових проектів. Їхні результати стали широко відомими вітчизняній та зарубіжній науковій громадськості, мали непересічне значення для розвитку філософської думки в Україні. Вони знайшли втілення в десятках наукових праць – в статтях, колективних та індивідуальних монографіях. Серед усього різноманіття особистих публікацій М. Поповича помітним явищем були його монографії “Логіка і наукове пізнання” (1971) і, особливо, “Філософські питання семантики” (1975). Першорядна важливість другої із книг полягає в тому, що в ній здійснено систематичний виклад логічної теорії значень мовних виразів як правильно побудованих послідовностей знаків в системі будь-якої, природної чи штучної, мови. В контексті логічної теорії значень розглядається природна мова і її виражальні можливості, роль мовних знаків в інтелектуальних операціях, співвідношення мови і думки, “мовне мислення”, семантика етнічних мов. Подані характеристики мови логіки як мови формалізованої, смислу її законів, логічних функцій, побудови семантик окремих, зокрема модальних, логічних числень, оцінюється методологічний потенціал семантики “можливих світів”. Значну увагу приділено мові науки, семантиці наукової теорії та її твердженям, факту та висловлюванням, що його фіксують, співвідношенню “мови спостереження” і теоретичної мови, абстракції і об’єкта. В завершальній частині автор включається в розробку теорії логічного доказу. Висунуті ідеї і гіпотези обґрунтовано матеріалами наук фізико-математичного циклу. Книга була прихильно зустрінута науковим співтовариством різних наукових профілів.

В кожній науці новації мають поширюватися і завойовувати своє визнання. У сфері ма-

тематичних і природничих наук вчений мусить належно обґрунтувати своє нововведення, переконати в його істинності своїх колег і наукове співтовариство. В соціогуманітарних науках, окрім цього, вчений повинен переконати в правильності і доцільності запропонованих ним новацій також широку громадськість, а за радянських часів – віднайти способи залягнення своїх відносин з компартійними органами, з владою. В середовищі українських філософів, які творчо працювали над осмисленням проблем, що висувалися сучасністю, діалог вівся на принциповій основі неупередженості і взаємопорозуміння. Що ж до взаємовідносин з публічною владою, то ситуація складалася напружена і загрозлива. Компартійна влада, м’яко кажучи, не любила і не приймала оригінальних новаторських досліджень, вважаючи їх небезпечними для комуністичної ідеології та існуючого ладу. Вона пильно стежила за роботою гуманітаріїв і рішуче боролася за “чистоту” марксизму-ленінізму. За свої філософські новації провідні науковці Інституту філософії, до яких належав і М. Попович, зазнавали гострих ідеологічних нападок та політичних звинувачень, різних форм переслідувань і тиску. В цьому партійним органам “успішно” допомагали окремі ортодоксальні філософи. Вони постійно виступали в партійній пресі і писали листи-доноси до ЦК КПУ, вимагаючи рішуче засудити ревізіоністів і провідників буржуазної філософії в країні. М. Поповичу закидали відступ від принципу партійності в науці, запозичення із Заходу позитивістської проблематики, пропаганду антинаукової ідеї множинності істин (так тлумачилася ними логіко-семантична проблема істинності багатозначності неклассичних логічних формалізмів), відхід від лєнінської теорії відображення і критерію практики тощо. То були тяжкі звинувачення, вони тягли за собою серйозні наслідки. Цим пояснюється парадокс, котрий полягав в тому, що нова тематика і її розробка далеко виходили за межі марксистсько-лєнінської філософії, багато в чому суперечили їй, однак науковцям, захищаючись, доводилося заперечувати це, доводити і публічно заявляти, що вони працюють в межах діалектичного матеріалізму.

Незважаючи на сильний партійно-ідеологічний пресинг, теоретичні розробки в галузі логіки, методології та філософії науки продовжувалися, розширювалися і поглиблювалися. В кінці 60-х і на початку 70-х років ХХ ст. вони вилилися в академічний логіко-методологічний

рух, що об'єднував вчених з багатьох галузей – основ математики і кібернетики, теоретичної фізики, філософської і математичної логіки, згодом нетрадиційних структуралістських лінгвістики та культурології. Здійснювалися спільні розробки, проводилися спільні семінари, теоретичні конференції, симпозіуми. На них відбувалося ґрунтовне обговорення загальної міждисциплінарної проблематики, яка рівною мірою зацікавлювала усіх. М. Попович, котрий після переходу П. В. Копніна на роботу в Москву в 1968 році, очолив відділ логіки наукового пізнання (в подальшому його назва змінювалася), стає однією з провідних постатей цього руху. Він завойовує науковий авторитет в радянській академічній науці і дістає визнання в світових логіко-методологічних колах. У цей період яскраво проявляється його талант організатора науки. Завдяки цьому Київ виступив науковим і організаційним центром проведення переважної більшості Всесоюзних симпозіумів з логіки, методології та філософії науки. В 1971 році М. Поповича обирають членом керівного органу Відділення логіки, методології і філософії науки Міжнародного союзу історії та філософії науки, де він виступає активним учасником і одним із організаторів міжнародних конгресів з цієї проблематики. Як член Радянського Національного Комітету бере активну участь у підготовці і проведенні V-VII Всесвітніх філософських конгресів.

Трансформаційні процеси, що розгорнулися в Радянському Союзі, Україні в другій половині 80-х років ХХ ст., створили нові історичні реалії. Для України вони завершилися завоюванням державної незалежності і створили сприятливі передумови для вільного демократичного розвитку, соціального та національного відродження. М. Попович гаряче відгукнувся на ці процеси, самовіддано занурився в громадсько-політичне життя на цьому переломному етапі української історії. В 1989 році він активно працює в так званій Демплатформі, що була внутрішньою опозицією до КПРС, виступає одним із засновників Народного Руху України і стає головою першого його осередку. В цей час відбулася його знаменита привселюдна дискусія на Центральному телебаченні з секретарем ЦК Компартії України Л. М. Кравчуком, наслідком якої були глибокі зрушення в масовій свідомості українців. У перші роки незалежності політична діяльність М. Поповича безпосередньо пов'язується з Партією демократичного відродження України, од-

ним із співголів якої він був. З часом він відходить від членства в цій партії, надає перевагу вільній громадсько-політичній діяльності і науковій творчості.

Нові історичні реалії пред'явили суспільствознавцям країни нові запити, знову повіяло духом свободи і відкрилися обнадійливі перспективи. Під впливом цих змін, а також внаслідок внутрішньої творчої еволюції дослідницькі інтереси М. Поповича поступово зміщуються в площину соціокультурної проблематики. Вчений прагне осмислити події, що відбуваються у нього на очах, порівнюючи їх зі світовим досвідом розвитку і шукаючи їхні корені в історичних джерелах українського народу, в особливостях української ментальності. При цьому він сповна використовує досвід розробки логіко-методологічних проблем розвитку науки. В науковій творчості М. Поповича цього періоду виразно виділяються два блоки проблем: дослідження соціально-політичних процесів у державі й історії української філософської думки та національної культури. В цей час із запізненням щонайменше на 20 років його обирають членом-кореспондентом (1992 рік) і дійсним членом (академіком) Національної академії наук України (2003 рік).

У циклі наукових публікацій, присвячених питанням стану та розвитку сучасного українського суспільства, М. Попович аналізує проблеми свободи і прав людини, становлення відкритого суспільства, формування ідеології та ідейно-політичних засад державотворення, стан суспільної свідомості в посткомуністичній Україні, особливості української нації і національної ментальності, шляхи гармонізації міжнаціональних та міжетнічних відносин, місце України в європейській спільноті. В книзі "Раціональність і виміри людського буття" (1997) автор застосовує стандарти логіко-філософської мови і концептуальний апарат, вироблений в методології науки, до характеристики фундаментальних вимірів людського буття – істини, добра і краси; до обґрунтування переваги соціально-демократичних ціннісних орієнтацій – свободи, справедливості, солідарності. В публікаціях, зокрема, "Європа – Україна – праві і ліві" (1996 рік), М. Попович спинається на суперечливості процесів, що відбуваються в нашій державі, розглядає український шлях до об'єднаної Європи. Значну увагу він приділяє політичному життю та становленню багатопартійності в Україні, а також перспективі її складових – демократичної і авторитарної,

правої і лівої, ліберальної та соціалістичної. При цьому М. Попович позиціонує себе на боці соціал-демократії в європейському значенні цього слова, вважаючи соціал-демократичну перспективу розвитку України найприйнятнішою.

І все ж таки перевагу він віддає дослідженням історії української філософії і національної культури. Інтерес до цієї проблематики в нього зародився ще в часи розквіту логіко-методологічного руху. В 1972 році, коли за рішенням ЮНЕСКО весь світ відзначав 250-річчя від дня народження Г. С. Сковороди, М. Попович у співпраці з визначними посталями – філософом Сергієм Кримським та поетом Іваном Драчем підготували працю, присвячену цьому великому українському мислителю. В ній знайшли місце нові підходи до розуміння його творчості і її значення для української культури. Але процес видання книги просунувся лише до першої верстки і був загальмований ідеологічними цензорами. Працю звинуватили у ідейній незрілості, у відсутності класового підходу та інтернаціонального “пафосу”, в милуванні старовиною тощо. Особливо компартійних чиновників дратувало те, що в книзі наводився багатий фактичний матеріал про високий для тих часів рівень освіти, художнього мистецтва та музичної культури українського народу. Книга “Тригорій Сковорода” побачила світ лише через 12 років із значними літературними правками і купюрами.

Подальші культурологічні пошуки М. Поповича відзначилися появою ґрунтовних книжок, що стали помітним явищем у філософській науці. Виходять у світ “Нариси розвитку логічних ідей у культурно-історичному контексті” (1979), “Світогляд стародавніх слов’ян” (1985), де вперше висвітлено витоки духовності українського народу; “Микола Гоголь: роман-есе” (1989), де автор з’ясовує витоки художньої творчості великого письменника, пов’язані з глибоким проникненням в образність української міфології, розкриває зв’язки з українським культурним середовищем, вплив на долю України, що зробило Гоголя невіддільним від української духовної історії; “Національна культура і культура нації” (1991).

Але найбільший суспільний резонанс мала фундаментальна праця “Нариси історії української культури”, яка витримала два видання (1998, 2001). В 2001 році вона була удостоєна Національної премії України імені Тараса Шевченка. В книзі зображено процес розвитку української культури від найдавніших часів до

сьогодення на фоні індоєвропейської та слов’янської міфології. Автор пов’язує українську культурну традицію з індоєвропейськими традиціями в духовній культурі слов’ян. Він висвітлює знакові культурні явища і здобутки епохи Київської Русі, а також в контексті протистояння Сходу і Заходу, католицьких, православних та османських взаємовідносин в післяєвровуські часи. Значне місце належить маловивченим процесам формоутворення української культури в період Ренесансу і Просвітництва, українського бароко, козащини і діяльності Братств, литовських і польських впливів. Книга подає великий джерельний матеріал про культуру України в складі Російської імперії, розкриває її пограничний характер у зв’язку з двома полярними культурно-політичними орієнтаціями Росії. Автор послідовно розглядає особливості головних явищ, здобутків і ключових (знакових) постатей української культури, починаючи з XIX ст., і обґрунтовує думку про появу у зв’язку з цим нового “культурного ландшафту” України. Книга малює картину культури України в період тоталітаризму, комуністичної диктатури, коли вона (культура) зазнавала то деякого піднесення (“українізація” 20-х років XX ст.), то занепаду з трагічними наслідками для української інтелігенції, насамперед, гуманітарної. І все ж таки, як показує автор, вона вистояла як культура повсякденного життя, гуманітарна і науково-технічна культура України. Новітня культура України розглядається М. Поповичем в усій її багатоманітності. Разом з культурою, вирощеною протягом століть, вона стала вагомим внеском українського народу в скарбницю світової культури.

Впродовж останнього десятиліття М. Попович плідно поєднує наукову роботу з громадсько-політичною діяльністю. Він є учасником багатьох всеукраїнських і міжнародних форумів, “круглих столів”, конференцій, де обговорюють доленосні питання внутрішньої і зовнішньої політики, міжнародного співробітництва України, державного будівництва і консолідації українського народу. Він є президентом Філософського товариства України, президентом Товариства “Україна-Франція”, учасником постійного франко-українського діалогу, членом Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки. Він систематично виступає в пресі, на радіо і телебаченні з найпекучіших питань поступу українського суспільства. Своєю громадсько-політичною і публіцистичною діяльністю М. Попович активно

сприяє утвердженню демократичних цінностей і традицій в житті нашої держави, становленню та розвитку громадянського суспільства, позитивно впливає на формування конструктивної громадської думки в країні. Він заслужено вважається моральним авторитетом нації.

Як директор Інституту віддає багато сил адміністративній, науково-організаційній та педагогічній роботі, підтримує високий творчий дух керованого ним наукового колективу. Як вчений готує нові наукові праці, його нова книга “Червоне століття” побачить світ вже найближчим часом.

П. Ф. Йолон

ПОПОВИЧУ МИРОСЛАВУ ВЛАДИМИРОВИЧУ – 75 ЛЕТ ВЕХИ НАУЧНОЙ БИОГРАФИИ

В статье излагаются творческий путь и достижения в науке юбиляра Мирослава Владимировича Поповича. Юбиляр – известный современный украинский философ, директор Института философии им. Г. С. Сковороды Национальной академии наук Украины, один из редакторов-основателей международного журнала “Проблемы философии права”.

P. F. Yolon

75TH ANNIVERSARY OF MYROSLAV POPOVYCH: STAGES OF HIS SCIENTIFIC BIOGRAPHY

The article sets out the scientific path and work of Myroslav Volodymyrovych Popovych who celebrates his 75th anniversary. The honored is a prominent contemporary Ukrainian academic philosopher, the Director of the H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, one of the coeditors-in-chief and cofounders of the International Journal “Philosophy of Law Issues”.